

FRÅGOR FÖR DAGEN

Nativitetskurvan svänger?

Thulebolaget har sammanställt en färsk statistik angående födelse- och nativitetssiffror. Den visar att det råder kvinnounderskott i de giftasvuxna åldrarna under 50 år. Mer än 1/4 av kvinnorna är gifta före myndighetsdagen och medelåldern för vigsel är 24,5 år, med en tendens till sänkning. Drygt 2 barn per familj är regel, men stora barnkullar är en sällsynthet. Statistiska centralbyrån har noterat att antalet levande födda barn har ökat.

Antalet levande födda barn var under 1961 mer än 2 600 flera än närmast föregående år. Det är visserligen en siffra som är 12 000 lägre än t. ex. den för 1944, men i alla fall en höjning. Då dödstalet samtidigt var något lägre för 1961 ökat, medan utvandringen varit än året före och invandringen tämligen konstant, har folkkökningen blivit 45 000. Även antalet gif-

termål har ökat — med 2 300 på ett år.

Tyvärr beror förbättringen på att de stora krigskullarna nu kommit upp i giftasvuxen ålder och så länge någon påtaglig ökning av fruktsamheten i äktenskapet icke kan noteras, är nativitetsfrågan fortfarande bekymmersam.

Fortfarande allvarlig lungtuberkulos i landet

De tidigare optimistiska förhoppningarna att lungtuberkulosen som folksjukdom skulle försvinna har icke besannats. Fortfarande är frekvensen av lungsjukdom allvarlig.

Den totala dödligheten i tuberkulossjukdomen har sedan mitten av 1910-talet varit i snabbt sjunkande. Enligt officiella siffror var dödligheten 1959 endast 0,06 promille. Detta betyder att 1959 dog 0,8 procent av de kända tuberkulofallen i sin sjukdom mot 2,3 procent 1949. Sedan mitten av 1940-talet har denna nedgång i dödligheten varit mer uttalad än tidigare, vilket framgår av en sammanställning som 4 sanatorieläkare redovisat i Svenska Läkartidningen.

Vårdbehovet, dvs. antalet fall i behov av sjukhusvård, syns ha minskat blott obetydligt, men vårdtiden har avsevärt kunnat förkortas 1949—1959. Denna förkort-

ning av vårdtiden är den väsentliga orsaken till den sänkta beläggningen med tuberkulosfall på landets lungsjukhus, framhåller läkarteamet.

Den fortsatta sänkningen av morbiditeten i lungtuberkulos kommer troligen att ske långsammare. Antalet smittsamma lungtuberkulosfall är alltså avsevärt och med hänsyn till den ökade tuberkulin-negativiteten i vuxen ålder innebär de en större fara än tidigare, heter det.

Läkarteamet konstaterar att de två grupper, som mest hemsöks av tuberkulos är åldringarna samt personer, som lever under misär, dvs. alkoholister, mentalt sjuka och socialvårdsklientel. Inom dessa grupper måste det förebyggande tbc-arbetet intensifieras.

Fakta i alkoholfrågan

Den nordiska nämnden för alkoholforskning studerar för närvarande en sociologisk undersökning om ungdomens alkoholvanor och deras bakgrund i de nordiska huvudstäderna. De intressanta iakttagelserna har sammanförts av en redaktör i Expressen på följande sätt:

Finland har Nordens lägsta alkoholkonsumtion men de skyhögt flesta fyllerierna. Danmark har högsta alkoholkonsumtionen men lägsta fylleriet. Här är fakta ur den nordiska "alkoholligan":

att majoriteten, 76,6 %, av registrerade bälten var av 2-punkttyp och 20 % av 3-punkttyp, att 2-punktbältet hade en något högre relativ användningsfrekvens än 3-punktbältet, att säkerhetsbältena, oavsett typ, i flertalet fall var alltför löst fastspända för att kunna utöva optimal skyddseffekt samt att effektiv och fortlöpande upplysning och propaganda för användande av inmonterade säkerhetsbälten är nödvändig.

LITTERATURFÖRTECKNING

1. Kgl. Väg- och Vattenbyggnadsstyrelsens medd. Vvt 2/58.
2. Lindegård, B.: Soc.-med. Tidskr. 1959:10:390.
3. Brunius, U., Lindgren, S.: Nord. Med. 66:1500:1961.
4. Gissane, W.: Med. World 94:340:1961.
5. Consumer Reports 26:184:1961.
6. Bäckström, C.-G.: Nord. Med. 62:1667:1959.
7. Statens Trafiksäkerhetsråds berättelse för verksamheten under budgetåret 1959—60, Dnr 97/60, sid. 23—25.
8. Frazier: N. Engl. J. Med. 264:1254:1961.

Omräknat till ren alkohol är alkoholkonsumtionen i Sverige och Danmark cirka 4 liter per invånare, Norge 2,6 och Finland 1,9 liter.

Viktigt för ölsinnet och alkoholskadorna är vad man dricker. Öl och vin anses beskedligt. Starksprit anses farligt.

Danmarks konsumtion domineras av öl med 2,9 liter per invånare räknat i ren alkohol. Starkspriten dominerar i Sverige med 2,5 liter, i Finland med 1,4 liter och i Norge med 1,3 liter per invånare.

Fylleriet: Finland 72 anhänganden per 1.000 invånare, Norge 26, Sverige 17, Danmark 6,3.

Mot silikos

Förbättrad ventilation och andra moderniseringar inom gjuterierna visar sig inte räcka till för att eliminera silikosriskerna i arbetet. Ett ökat intresse ägnas därför ersättningsmedel för kvartssanden. Inom Jernkontoret har man sedan 1957 studerat olivinsandens användbarhet som formmassa i stålgiuterierna. Olivinsanden har praktiskt prövats vid Motala Verkstad inom ramen för Jernkontorets forskningsarbete. Följden har blivit att Motala Verkstad numera beslutat att fr. o. m. i höst införa olivin i stället för kvartssand i gjuteriet.

Förebyggande hälsoundersökningar

Det tycks som om tiden skulle vara mogen för metodologiska experiment i fråga om genomförandet av hälsoundersökningar i större skala. Uppenbarligen kan en allmän hälsokontroll icke ännu genomföras på grund av den hårda belastning som redan sjukvården medför under den rådande personalbristen. Man måste skilja på s. k. riktad hälsoundersökning till skillnad från allmän hälsokontroll. Som exempel på riktad undersökning må nämnas skärmbildsförfarandet, urinundersökningar för fastställande av dia-

betesfrekvens etc. Inte heller kemisk hälsokontroll ger annat än partiella upplysningar om eventuellt förekommande sjukdomstecken.

Nyligen har en stor hälsoundersökning igångsatts i Stockholm för 37.000 anställda inom kommunalförvaltningen. Innan årets slut skall 4.000 av dem ha genomgått en fullständig läkarundersökning med elektrokardiogram, skärmbild och dessutom den vanliga kroppsundersökningen. Nästa år står ytterligare 6.000 i tur etc.

En hel dags diskussioner rörande de medicinska förutsättningarna för hälsoundersökningar förekommer vid Sveriges läkarförbunds riksmöte i Skellefteå den 2 juni. Professor Lars Werkö kommer att leda diskussionen, till vilken inledningsanföranden i övrigt hålles av doktor Carl-Axel Heijbel, doktor Erland Mindus och doktor Ingmar Jungner.

Sjukvårdsresursernas användande

Sjukhusforskning har länge varit ett försummat område, åtminstone i Sverige, medan man i t. ex. USA och England lagt ner stora summor på frågor om rationalisering och tekniska förbättringar. Tillkomsten av de socialmedicinska professurerna har öppnat nya möjligheter för även sjukhusforskning och ett sådant projekt är nu under förberedande i Uppsala.

Dagens Nyheter refererar:

"Man skall arbeta efter två linjer. Den ena avser att undersöka hur man utnyttjar sjukhusvården. För denna undersökning har för Uppsala län valts ut Akademiska sjukhuset, Epidemisjukhuset och Samariterhemmet i Uppsala, Enköpings lasarett och Tierps sjukstuga.

Vad man vill studera är här bl. a. vårdtiderna för olika kön och åldersgrupper, omfattningen av operativ verksamhet, utnyttjandet av socialavdelningar som rönt-

gen etc., patienternas hemort och avståndet från denna till sjukhus, väntetider för intagning och patienternas fortsatta sjukskrivning efter sjukhusvården. Denna undersökning, i vilken även professor A. Grönwall, Uppsala, deltar skall påbörjas sista kvartalet i år och pågå t. o. m. 1964. Kostnaderna beräknas till ca 70 000 kr.

Den andra undersökningen avser sjukligheten i landet, utnyttjandet av olika sjukvårdsservicegrenar samt kostnaderna till följd av sjukdom för den enskilde och samhället. Den undersökningen skall omfatta ca 15 000 personer över hela landet, utplockade med hjälp av sjukvårdens register, så att man tar ut samtliga vuxna personer födda ett visst datum — enligt planen förslagsvis den 15 juni.

Bland dessa skall slumpvis väljas cirka 3 000 personer för intervjuer beträffande förhållanden som inte är registrerade inom sjukvårdens register.

Denna undersökning, som också skall pågå 1962—1964, väntas kosta 200 000 kronor."

Professor Berfenstam, som leder undersökningen, önskas lycka till med denna viktiga utredning.

Utbildning för sjuksköterskor

En mycket livlig verksamhet har förekommit från statsmakternas och de offentliga myndigheternas sida för att komma till rätta med personalbehovet inom sjukvården. Nyligen har den Thapperska kommitténs betänkande varit ute på remissbehandling och åtgärder har redan vidtagits för att i enlighet med utredningens anvisningar fördela arbetsuppgifterna inom sjukhusvården och utbilda nya personalkategorier. En samordning mellan landstingen sker med hänsyn till de medicinska personalresurserna under sommarperioden. Ny-

ligen har dessutom en särskild utredning tillsatts för att granska och ompröva sjuksköterskeutbildningen och inkomma med förslag till modernisering och rationalisering av densamma. Statsrådet Rune Johansson har tillkallat sju sakkunniga, nämligen expeditionschefen L. Rydbeck, förbundssekreterare E. Binett, professor G. Björck, landstingsdirektör H. Gröndal, riksdagsman H. Kärrlander, svensk sjuksköterskeförenings ordförande Gerd Zetterström-Lagervall och rektor Karin Lindgren vid sjuksköterskeskolan i Göteborg.

De blivande sjuksköterskorna har under sin elevtid hittills i stor utsträckning utnyttjats som arbetskraft vid sjukhusen. Utan dem skulle driften i nuvarande läge icke kunna uppehållas. Det kommer att åvila den nya kommittén att utreda om ändringar kan ske på denna punkt och om den praktiska utbildningen för sjuksköterskorna därigenom kunde förkortas.

Utbildningen av undersköterskor och sjukvårdsbiträden har lagts på yrkesskoleöverstyrelsens ansvar.

Personalbristen vid sjukhusen

Från olika landsting inkommer nu rapporter om bekymmer över sjukvårdens personalsituation. Man har på olika sätt sökt få fram nya personalkategorier för att fylla bristen på sjuksköterskor, men man envisas att blunda för att frågan om aktivering av gifta sjuksköterskor väsentligen är en lönefråga. Så länge lönefrågan icke är tillfredsställande löst, blir alla andra åtgärder ett lappverk.

"Om inte personalfrågan blir löst

på ett tillfredsställande sätt kan vi inte använda de nya sjukhus som byggs. Visst har landstingen, isynnerhet Malmöhus läns landsting, tagit initiativ till nya utbildningsanstalter, men motståndet på denna punkt från medicinalstyrelsens sida, har fördröjt effekten. Utbildningen av personal för social- och sjukvård är en angelägen sak som statsmakterna bör ta upp till behandling snarast möjligt." (Sk. D.)

Man kan utbilda hur mycket personal som helst, men om man inte ger dem sådana löner att de vill fortsätta sitt arbete utan föredrar att stanna hemma som gifta fruar, löser man ändå icke problemet. Landstingsförbundets förhandlare har ett mycket stort ansvar inför hela folkets sjukvård nu, då förhandlingar pågår. Hela landet väntar sig att huvudmännen nu gör en kraftig insats.

Pristävling om radioföredrag

Pristävlingen "Följ med i nuet" om det bästa populärmedicinska föredraget i radio, vilken utlystes i vårt januarinummer, har nu avgjorts. Ursprungligen utgjorde prissumman 15.000 kr men med hänsyn till tävlingsbidragens höga standard har prissumman höjts till 17.500 kr. Närmare ett hundratal bidrag har insänts. Följande priser och hedersomnämningen har utdelats av juryn, som också beslöt att icke göra någon inbördes gradering mellan bidragen i de olika grupperna:

Två priser om 5.000 kr för föredragen

"Om hälsan" av professor Jan Waldenström, Allmänna Sjukhuset, Malmö

"Om smärta" av med. dr Torsten S:son Frey, Akademiska Sjukhuset, Uppsala

Tre priser om 2.500 kr för föredragen om

"Blodpropp i hjärtat" av professor Gunnar Björck, Serafimerlasarettet, Stockholm

"Om struma och strumasjukdomen" av med. dr Hjalmar Wijnblad, S:t Eriks sjukhus, Stockholm

"Perniciös anemi — en sjukdom som vetenskapen besegrat" av med. dr Gustaf Myhrman, Centrallasarettet, Örebro

Dessutom har juryn med hedersomnämning velat särskilt utmärka följande fem:

"Sjösjuka" av med. dr Herman Diamant, Karolinska sjukhuset, Stockholm

"Något om cancer" av professor Hilding Bergstrand, Stockholm

"Den nervösa kontakten föräldrar — pubertetsbarn" av med. dr Bertil Söderling, Borås

"Ensamhetens fysiologi., av docent David H. Ingvar, Lund

"Psykisk efterblivenhet" av dr Karl Grunewald, Lidingö

Tävlingen har anordnats av Sveriges Radio i samarbete med Svenska läkaresällskapet och Sveriges läkarförbund. Juryn har bestått av professor Sven Larsson, Svenska läkaresällskapet, dr Erik Husmark, Sveriges läkarförbund, radiochefen Olof Rydbeck, programdirektör Nils-Olof Franzén samt fru Maj Ödman, Sveriges Radio.